

# TIP FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN BEYİN GÖÇÜNE BAKIŞI TANIMLAYICI BİR ARAŞTIRMA



## Medical faculty students' perspectives on brain drain - a descriptive study

Yazgı Beriy ALTUN GÜZELDEREN<sup>1</sup> , Şefik YURDAKUL<sup>1</sup> ,  
Eylem Gözde ALTUNDAL<sup>1</sup> , Egemen ÜNAL<sup>1</sup> ,  
Salih MOLLAHALİLOĞLU<sup>1</sup> 

### Özet

Çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçü ile ilgili düşünceleri, tutumları ve bu düşüncelerinde etkili faktörlerin incelenmesi amaçlandı. Kesitsel tipteki bu çalışma Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi 1, 3 ve 6 ıncı dönem öğrencileri ile yürütüldü. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılara çevrim içi ve yüz yüze olarak sosyodemografik özellikler, Minnesota İş Tatmin Ölçeği ve beyin göçüne yönelik sorulardan oluşan anket formu uygulandı. Dönem 1, 3 ve 6 öğrencilerinin %41,7'sine ulaşıldı. Katılımcıların %28,2'si beyin göçü düşüncesi olmadığını belirtti. İngilizce tıp bölümünde okuyanların, yabancı uyruklu öğrencilerin, maddi durumu kötü olanların, yabancı dil bilgisi iyi olanların, daha önceden yurt dışına çıkmış olanların, yabancı dil kursuna gidenlerin, çevresinde yurt dışında çalışan hekim olanların, dönem 1 ve 3 olanların beyin göçü düşüncesinin yüksek olduğu saptandı. Yurtdışına gitme düşüncesi olan öğrencilerin Minnesota İş Tatmin Ölçeği puan ortalaması (SD) 61,58 (±13,90), yurtdışına gitme düşüncesi olmayan öğrencilerin puan ortalaması 66,17(±13,22) olup yurt dışına gitmek isteyenlerin mesleki tatmini daha düşük olduğu saptanmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Beyin göçü, öğrenci, tıp eğitimi, tıp fakültesi.

### Abstract

The aim of our study was to investigate the thoughts and attitudes of medical students about brain drain and the factors that influence these thoughts. This cross-sectional study was conducted with 1st, 3rd and 6th semester students of Ankara Yıldırım Beyazıt University Faculty of Medicine. A questionnaire consisting of sociodemographic characteristics, the Minnesota Job Satisfaction Scale, and questions about brain drain was applied online and face-to-face to the participants who volunteered to participate in the study. A total of 41.7% of 1st, 3rd and 6th semester students were reached. 28.2% of participants stated that they had no thought of brain drain. It was found that those studying in the department of medicine in English, foreign national students, those with poor financial status, those with good foreign language skills, those who had previously traveled abroad, those who attended foreign language courses, those who had physicians working abroad in their environment, and those in the 1st and 3rd semesters had high brain drain thoughts. The mean score (SD) of the Minnesota Job Satisfaction Scale of students who had the idea of going abroad was 61.58 (±13.90), the mean score of the students who did not have the idea of going abroad was 66.17 (±13.22), and it was found that the job satisfaction of those who wanted to go abroad was lower.

**Keywords:** Brain drain, student, medical education, faculty of medicine.

1-Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı. Ankara, Türkiye.

**Sorumlu Yazar / Corresponding Author:** Arş. Gör. Dr. Şefik YURDAKUL

**e-posta / e-mail:** drsefikyurdakul@gmail.com

**Geliş Tarihi / Received:** 06.05.2024, **Kabul Tarihi / Accepted:** 17.09.2024

**ORCID:** Yazgı Beriy ALTUN GÜZELDEREN :0000-0003-3328-2529

Şefik YURDAKUL :0000-0003-2700-5904

Eylem Gözde ALTUNDAL :0000-0003-0354-9800

Egemen ÜNAL :0000-0002-9939-9191

Salih MOLLAHALİLOĞLU :0000-0001-7384-4106

**Nasıl Atıf Yaparım / How to Cite:** Altun Güzelderen YB, Yurdakul Ş, Altundal EG, Ünal E, Mollahaliloğlu S. Tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçüne bakışı tanımlayıcı bir araştırma. ESTÜDAM Halk Sağlığı Dergisi. 2024;9(3):245-53.

## Giriş

**B**eyin göçü, vasıflı ve eğitilmiş iş gücünün en verimli olduğu dönemde, imkânları daha iyi olan başka bir ülkeye iyi şartlarda yaşamak, eğitimine devam edip kendini geliştirmek ya da daha çok para kazanmak amacıyla göç etmeleridir (1). “Tıbbi beyin göçü” eğitilmiş ve vasıflı sağlık çalışanlarının kendi ülkelerinden şartları daha iyi olan başka ülkelere göç etmesidir (2).

Bir ülkenin temel sermayesi olan beşeri sermayenin kaybedilmesi, zaten kötü şartlara sahip olan gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeler için büyük bir sorundur (1). Beyin göçü yığılmaya sebep olarak zengin ülkeleri daha çok zenginleştirirken fakir ülkeler daha da fakirleştirmektedir (3). Özellikle sağlık sektöründeki beyin göçü eşit olmayan bir sağlık iş gücü dağılımına sebep olmaktadır. Göç veren gelişmemiş ülkelerdeki küresel hastalık yükü yüksekken, dünyadaki sağlık çalışanlarının yüzde olarak payı bu ülkelerde en düşüktür. Bu dengesizlik durumu daha da kötüleştirmektedir ve etik olarak da tartışılmaktadır (2).

Yayımlanan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) raporlarına da yansıyan hekimlerin beyin göçü olgusu gelişmiş ülkelere ciddi oranda yetişmiş ve yetişmekte olan insan gücünün yönlendiğini göstermektedir (4).

Sağlık sisteminin temel taşı olan tıp doktorlarının göçünde son yirmi yılda dikkat çeken bir artış yaşanmaktadır. Tıp doktorlarının göç akışı nedenleri ve varış noktaları seçimlerinin nedenleri ayrıntılı olarak incelenmelidir (5).

Sağlık sisteminin olmazsa olmazı olan insan gücünün eksikliği ve düzensiz

dağılımı dünya genelinde krize dönüşmüş bir halk sağlığı sorunudur (6). Dengesiz insan gücü dağılımına sebep olan beyin göçü tespit edilen itici ve çekici faktörlerden etkilenmektedir. Bu itici faktörler ekonomik istikrarsızlık ve politik dengesizlik, düşük ücret politikası, gelecek kaygısı, düşünce ve bilimsel özgürlüklerin kısıtlanması, bürokrasi, plansız eleman yetiştirilmesi, eğitim eşitsizlikleri, nitelikli elemanların istihdam edilememesi olarak söylenmektedir (7, 8). Çekici faktörler ise daha yüksek hayat standardı, daha iyi maaş ve ücret, araştırma ve eğitim olanaklarının iyi olması, daha yüksek hayat koşulları, iyi teknolojik seviye, nitelikli eleman ihtiyacı, gelir dağılımının iyi olması olarak belirtilmektedir (7).

Türkiye’de bin kişi başına düşen hekim sayısı 2022 yılında 2,28 olarak kayıtlara geçmiştir (9). Bu oran OECD ülkelerinin son yayınlanan 2021 yılı ortalaması olan 3,7’nin halen oldukça gerisindedir (10). Türkiye’de yetişen hekim sayısı son 20 yılda belirgin artış göstermesine rağmen son yıllarda artış gösterme eğiliminde olan beyin göçü nedeniyle olması gereken düzeye ulaşma ihtimali azalmaktadır. Bu nedenle yetişmiş insan gücümüzün ülkede tutulması adına beyin göçüne etki eden değişkenlerin incelenmesi önem arz etmektedir.

Çalışmamızda Ankara’da öğrenim gören tıp fakültesi öğrencilerinin beyin göçü hakkındaki düşünceleri ve bu düşünceleri üzerine etkili olabilecek değişkenlerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

## Gereç ve Yöntem

Bu çalışma Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi’nde aktif olarak eğitim ve öğretimini sürdüren 1, 3 ve 6’ncı dönem öğrencilerine 2022 yılında, gönüllülük esaslı gözetilerek

yapılmış kesitsel tipte tanımlayıcı bir araştırmadır.

Çalışma için 2022-808 araştırma kodlu 07.04.2022-06 tarih ve numaralı etik kurul onayı alındı. Ankette sosyo-

demografik özellikler (yaş, cinsiyet, algılanan maddi durum, medeni durum), beyin göçü düşüncesine yönelik sorular bulunmaktadır. Çalışma evreninin (N=1393) tamamına ulaşılması hedeflendi.

Bağımlı değişken olarak "tıp eğitimini tamamladıktan sonra yurt dışına kalıcı olarak gitme düşüncesi" sorgulandı. Bağımsız değişken olarak cinsiyet, dönem, uyruk, eğitim dili, maddi durum, yabancı dil bilgisi gibi değişkenler kullanıldı. Anketin son kısmında ise Weiss vd. tarafından 1967 yılında geliştirilen Minnesota İş Tatmin Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 20 sorudan oluşmakta olup işin özellikleri, ücret, saygınlık, terfi gibi içsel ve dışsal iş tatminlerinin farklı yönlerini kapsayan ifadeleri içermektedir (11). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği 1985 yılında Baycan F. tarafından yapılmıştır (12).

Ölçüm araçları Google arama motoruna anket olarak yüklenerek öğrencilere internet üzerinden online ve yüz yüze olarak hibrit şekilde

uygulanmıştır. Önce yüz yüze anketler toplanmış, ardından online anketler gönderilirken öğrencilerden yüz yüze anket formunu doldurmuş olanların online anketi tekrar doldurmamaları özellikle istenmiştir.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tıp Fakültesi Türkçe tıp dönem 1'de 234, İngilizce tıpta 230, Türkçe tıp dönem 3'de 319, İngilizce tıpta 227, Türkçe tıp dönem 6'da 243, İngilizce tıpta 140 öğrenci bulunmaktadır. Araştırma için tıp fakültesi dönem 1, 3 ve 6 öğrencilerinin tamamına ulaşmak hedef alınmış olup elde edilen veriler IBM-SPSS (Version 25.0) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir.

Tanımlayıcı verilerin değerlendirilmesinde ortalama, standart sapma, medyan ve çeyreklik değerleri kullanılmış olup, istatistiki analizlerde normallik dağılımına göre ortalama ve sıklıklar uygun test seçimi sonrasında değerlendirilmiştir. İstatistiksel anlamlılık için  $p < 0,05$  anlamlı kabul edilmiştir. İleri analizler için anlamlı olan değişkenler ile lojistik regresyon modeli oluşturulmuştur.

## Bulgular

Çalışmada 582 (%41,7) öğrenciye ulaşıldı. Katılımcıların %57,9'unun (337) kadın olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %28,2'si (418) beyin göçü düşüncesi olmadığını belirtmiştir. İngilizce tıp bölümünde okuyanların ( $p=0,009$ ), yabancı uyruklu öğrencilerin ( $p=0,003$ ), maddi durumu kötü olanların ( $p=0,002$ ), yabancı dil bilgisi iyi olanların

( $p < 0,001$ ), daha önceden yurt dışına çıkmış olanların ( $p=0,015$ ), yabancı dil kursuna gidenlerin ( $p=0,001$ ), çevresinde yurt dışında çalışan hekim olanların ( $p=0,016$ ), dönem 1 ve 3'te olanların ( $p < 0,001$ ) beyin göçü düşüncesi daha yüksek saptanmıştır (Tablo 1).

**Tablo 1:** Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre beyin göçü düşüncelerinin dağılımı.

Değişkenler	Beyin göçü düşüncesi				p	
	Var		Yok			
	n	%	n	%		
Cinsiyet	Erkek	185	75,5	60	24,5	0,092
	Kadın	233	69,1	104	30,9	
Dönem	1	49	75,4	16	24,6	<0,001
	3	127	84,1	24	15,9	
	6	242	66,1	124	33,9	
Bölüm	İngilizce tıp	190	77,6	55	22,4	0,009
	Türkçe tıp	228	67,7	109	32,3	
Maddi durum	Düşük	55	88,7	7	11,3	0,002
	Orta-yüksek	363	69,8	157	30,2	
Yakın çevrede yurt dışında çalışan hekim	Evet	105	80,2	26	19,8	0,016
	Hayır	313	69,4	138	30,6	
Not ortalaması	80 ve üzeri	145	72,1	56	27,9	0,901
	80 altı	273	71,7	108	28,3	
Yabancı dil seviyesi	Çok iyi/iyi	249	79,0	66	21,0	<0,001
	Orta/yetersiz	169	63,3	98	36,7	
Yabancı dil kursuna gitme durumu	Evet	53	89,8	6	10,2	0,001
	Hayır	365	69,8	158	30,2	
Vatandaşlık	Türkiye	365	69,9	157	30,1	0,003
	Diğer	53	88,3	7	11,7	
Daha önce yurtdışına çıkma durumu	Evet	181	77,4	53	22,6	0,015
	Hayır	237	68,1	111	31,9	

Katılımcıların tıp eğitimi sonrası planlama sorularına evet yanıtlarını

verenlerin sayısı ve yüzdesi tabloda verilmiştir (Tablo 2).

**Tablo 1:** Katılımcıların tıp eğitimi sonrası planları.\*

	n	%
Mezuniyetten sonra yurt dışına gitmeyi düşünüyorum.	251	43,1
Mezuniyet sonrası yurt dışında eğitim/mesleki ilerleme/maddi tatmin vb. tamamladıktan sonra ülkeme dönmek istiyorum.	198	34,0
Mezuniyet sonrası iş/ileri eğitim için yurt dışına gitmeyi düşünmüştüm fakat vazgeçtim.	197	33,8
Mezuniyet sonrası planlarımdan emin değilim.	158	27,1
Mezuniyet sonrası iş/ileri eğitim için kesinlikle yurtdışına gitmeyeceğim.	129	22,2
Mesleğime devam etmek için kesinlikle yurt dışına çıkacağım.	77	13,2

\*Katılımcılar birden fazla yanıt verebilmiştir.

Katılımcılara, yurtdışına gitme düşüncelerinde etkili olan faktörlerle ilgili sorular sorulmuş olup en sık verilen ilk

beş yanıt ve yüzdeleri tabloda verilmiştir (Tablo 3).

**Tablo 2:** Katılımcıların yurtdışına gitme düşüncesinde etkili olan faktörler.\*

	n	%
Daha iyi şartlarda mesleğimi yapabilmek (hasta yükü, mobbing, mesleki saygınlık gibi)	406	69,8
Doktorların yeterli düzeyde değer görmemesi	392	67,4
Daha fazla iş ve gelir fırsatı elde edebilmek	380	65,3
Doktorların fiziksel ve psikolojik olarak şiddete uğraması	374	64,3
Çocuklarım için iyi bir eğitim sağlama isteği ve gelecek kaygısı olması	355	61,0

\*Katılımcılar birden fazla yanıt verebilmiştir.

Katılımcılara, yurtdışına gitmeme düşüncelerinde etkili olan faktörlerle ilgili sorular sorulmuş olup en sık verilen ilk

beş yanıt ve yüzdeleri tabloda verilmiştir (Tablo 4).

**Tablo 3:** Katılımcıların yurtdışına gitmeme düşüncesinde etkili olan faktörler.\*

	n	%
Yurtdışında aile ve sosyal destek eksikliği	216	37,1
Aile- akraba ilişkileri	214	36,8
Ülkeme hizmet etme isteği	197	33,8
Yurtdışına çıkmak için maddi imkansızlıklar	162	27,8
Uzun göç süreci	144	24,7

\*Katılımcılar birden fazla yanıt verebilmiştir.

Katılımcılara “Medyada çıkan sağlıkta şiddet, hekimlerin ekonomik durumu gibi haberler yurtdışına çıkma düşüncesinde etkili oluyor mu?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 516’sı (%88,7) bu haberlerin düşüncelerini etkilediğini belirtmiştir.

Çalışmamıza katılanların 216’sı (%37,1) yurtdışında doktorluk dışında bir meslek yapmaları gerekse bile gitmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların en sık gitmeyi planladıkları ilk üç ülke 145 kişi ile (%24,9) Almanya, 84 kişi ile (%14,4) Birleşik Krallık, 67 kişi ile (%11,5) Amerika Birleşik Devletleri olarak sıralanmıştır.

Ankette yer alan Minnesota İş Tatmin Ölçeği sonuçları incelendiğinde yurtdışına gitme düşüncesi olanların aldıkları puan ortalaması 61,58 ( $\pm 13,90$ ), yurtdışına gitme düşüncesi olmayanların aldıkları puan ortalaması 66,17 ( $\pm 13,22$ ) olarak bulunmuştur. Gitmek isteyenlerin mesleki tatmin düzeyi daha düşük bulunmuştur ( $p < 0,001$ ).

Oluşturulan lojistik regresyon modelinde maddi durumu kötü olanların 4,3 kat, yabancı dil bilenlerin 1,7 kat, yabancı dil kursuna gidenlerin 3,8 kat daha fazla beyin göçü düşüncesine sahip olduğu görülmüştür. Dönem 1 ve 3 öğrencilerinin dönem 6’ya göre beyin göçü düşüncelerinin daha fazla olduğu görülmüştür (Tablo 5).

**Tablo 4:** Katılımcıların sosyodemografik özelliklere göre beyin göçü düşünceleri için düzeltilmiş odds oranları ve %95 güven aralığı değerleri.

Değişken	Katsayılar	$\beta$	P değeri	OR	%95 GA
Yabancı dil kursuna gitme durumu	Ref=[Evet] Hayır	1,339	<b>0,004</b>	3,813	1,545 - 9,415
Yurtdışına çıkma durumu	Ref=[Evet] Hayır	0,181	0,432	1,198	0,763 - 1,881
Bölüm dili	Ref=[Türkçe] İngilizce	-0,423	0,058	0,655	0,424 - 1,014
Yabancı dil bilme durumu	Ref=[İyi] Kötü	0,540	<b>0,014</b>	1,715	1,116 - 2,636
Vatandaşlık	Ref=[Diğer] Türkiye	0,530	0,253	1,698	0,685 - 4,212
Yakın çevrede yurtdışında çalışan hekim varlığı	Ref=[Hayır] Evet	-0,438	0,103	0,645	0,381 - 1,092
Maddi durum	Ref=[Düşük] Orta-yüksek	1,477	<b>0,001</b>	4,378	1,902 - 10,082

\*Binary Logistik regresyon test;  $\beta$ :Beta Katsayısı; OR:Odds Ratio; GA:Güven Aralığı; Ref:Referans Değer

## Tartışma

Küreselleşme ve sosyoekonomik faktörler, mezunların çeşitli farklı bölgelerde tıp mesleğine girmek veya tıp eğitimi almak istemesine neden olmuştur (13). Uluslararası literatür tarandığında örneğin Pakistan'da tıp öğrencileri ve mezunları üzerinde yapılan bir çalışmada katılanların %67,5'i yurt dışına göç etmeyi planlamaktadır (14). Benzer şekilde Polonya'da tıp fakültesi öğrencilerinde yapılan bir çalışmada, katılımcıların %62,1'i mezun olduktan sonra yurtdışında iş aramayı planladığını belirtmiştir (15). Birçok farklı ülkede olduğu gibi katılımcılarımızın %71,8'i beyin göçü düşüncesi olduğunu belirtti.

Yetenekli bireyler bilgi ve becerilerini geliştirmek ve daha büyük fırsatlar nedeniyle yüksek gelir düzeyine sahip ülkelere kalabilmektedir (16). Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Birleşik Krallık, Kanada ve Avustralya'daki

doktorların %23-28'ini uluslararası tıp mezunları oluşturmakta olup bu uluslararası tıp mezunları en çok Hindistan, Filipinler ve Pakistan kökenlidir (17). İngiltere, göç için en popüler yer olarak ortaya çıkmıştır ve onu ABD takip etmektedir (14, 18). Çalışmada farklı olarak katılımcıların en sık gitmeyi planladıkları ülke 145 kişi ile (%24,9) Almanya ve 84 kişi ile (%14,4) Birleşik Krallık olmuştur. Çalışmaların ortak sonucu ise kendi ülkelerinden daha gelişmiş ülkelere göç isteğidir. Uluslararası literatürden farklı olarak çalışmamızda ilk sırada Almanya'nın gelmiş olmasının bu ülkedeki yoğun Türk nüfusu ile ilişkilendirilebileceğini değerlendirmekteyiz.

Doktor göçüne neden olan faktörleri araştıran çalışmalar, doktorların düşük gelirli bölgelerden yüksek gelirli bölgelere göçüne



odaklanmıştır. Standartların altındaki çalışma koşulları ve tesisler, yetersiz ücret, yüksek stres seviyeleri, klinik ve idari destek eksikliği, düşük kaliteli veya güvensiz yaşam ortamı dahil olmak üzere doktorları menşe ülkelerinden uzaklaştıran birçok faktör belirlenmiştir (19, 20). Doktor göçünün nedenleri ve sonuçlarının araştırıldığı 17 çalışmada, doktor göçünün nedenleri arasında kötü çalışma koşulları, sınırlı kariyer fırsatları, ücretlendirme, düşük yaşam standartları ve sosyopolitik huzursuzluk yer almaktadır (21). Başka bir çalışmada ise tıp öğrencileri ve mezunlarının göç etmek istemelerinin en yaygın nedenleri, daha kaliteli eğitim ve araştırma, mesleki becerilerde kazanç ve yurtdışında daha iyi ücretlendirme olmaktadır (14). En sık ilk üç neden bu çalışmada, daha iyi şartlarda mesleği gerçekleştirmek, doktorların yeterli düzeyde değer görmemesi ve daha fazla iş ve gelir fırsatı elde edebilmek olmuştur. Özellikle bilimsel fiziki ve ekonomik şartların daha iyi olması talebi ortak payda olarak görülmektedir.

Son on yılda, yabancı doğumlu ve yabancı eğitilmiş doktorların sayısı ve payı çoğu OECD ülkelerinde artmaya devam etmektedir. Yurtdışında tıp eğitimi alma fırsatları ve buna olan ilgi artmaktadır. Örneğin uluslararası tıp öğrencileri, İrlanda'daki tıp öğrencilerinin yarısını, Romanya'da neredeyse üçte birini ve Polonya'da dörtte birini oluşturmaktadır (4). Birçok göç alan ülke, özellikle yetersiz hizmet alan, kırsal ve uzak bölgelerdeki sağlık çalışanı eksikliklerini gidermek için uluslararası tıp mezunlarına bağımlıdır. Avustralya, uluslararası tıp mezunlarının ilk istihdamlarını kırsal alanlarda geçirmelerini şart koşmaktadır (22).

Hekim göçü, bireysel, çevresel ve politik faktörler de dahil olmak üzere deneyimin çok yönlü yönlerinden etkilenmektedir (23). Türkiye'deki tıp fakültelerinden yeni mezun olmuş ve henüz çalışmaya başlamamış olan hekimlerle gerçekleştirilen bir çalışmada, hekimlerin %70,2'si yurtdışında eğitim/çalışma isteğinde çalışma

koşullarının en önemli faktör olduğunu düşünmektedir. Daha sonra sırasıyla yurtdışında sosyal imkânların daha fazla olması, maaşların daha yüksek olması ve çocuklara daha kaliteli eğitim verilmesi gelmektedir (24). Çalışmada çocukları için iyi bir eğitim sağlama isteği ve gelecek kaygısı katılımcılarımızın %61'inin yurtdışına göç etme düşüncesini etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmıştır.

Çalışmada yurtdışına gitmeme düşüncesinde etkili olan faktörler incelendiğinde katılımcıların %37,1'i yurtdışında aile ve sosyal destek eksikliği, %36,8'i aile ve akraba ilişkileri, %33,8'i ülkesine hizmet etme isteğini neden olarak gösterdi. Literatürde de çalışmamızla benzer şekilde gitmek istemeyenlerin çoğu neden olarak aile bağlarını, ülkeye hizmet etme isteğini ve ülkenin sağlık sistemindeki kusurları giderme isteği olduğunu belirtmektedir (14). Yapılan başka bir çalışmada daha yüksek maaşın, sağlık çalışanlarının bir ülkede tutulmasında önemli bir etken olduğu saptanmıştır (25).

Türkiye'de yapılan başka bir çalışmaya benzer şekilde (24) çalışmamızda yabancı dil bilgisi iyi olan katılımcıların beyin göçü düşüncesinin yüksek olduğu saptandı. Benzer şekilde yabancı dil kursuna gidenlerin yine beyin göçü düşüncelerinin daha fazla olduğu saptandı. Maddi durumun kötü olmasının da yine yurtdışına gitme düşüncesinde etkili olduğu görüldü. Bu durumun da yurtdışında daha iyi maddi kazancın olması ile ilişkili olduğunu değerlendirmekteyiz. Yurtdışına gitme düşüncesi olan katılımcılarımızın mesleki tatmininin daha düşük olduğu saptandı. Literatürde sağlık sistemlerindeki eğitim yapıları, doktorların iş tatminini, refahlarını ve bu sağlık sisteminde kalma niyetlerini etkilediği görülmüştür (26).

Çalışmanın üç farklı dönem öğrencilerini içerecek şekilde dizayn edilmiş olması güçlü yönü olarak öne çıkmakta iken tek bir fakülte ile sınırlı kalması, COVID-19 pandemisi ve Şubat 2023'te ülkemizde yaşanan deprem felaketi sonrası öğrencilerin de online

eğitime geçmeleri nedeniyle hedeflenen đrenci sayısına ulaşılamamış olması kısıtlılıklar olarak öne çıkmaktadır. lke çapında tüm tıp fakültesi đrencilerinin

katılımıyla yapılacak daha büyük çapta çalışmalar sorunun büyüklüğünü ve önemini yansıtmaması açısından daha değerli olacaktır.

## Sonuç ve neriler

Tıbbi beyin göçü ülkemiz için önemli bir sağlık hizmeti sorunudur. Beyin gğnn neden olan faktörlerin anlaşılması, ülkelerin bu durumu engellemek veya yönetmek için gerekli

stratejileri ve politikaları belirlemeleri için önemlidir. Politika yapıcıların akademik çevrelerle iř birliği ile konu hakkında nlem almaları gerekmektedir.

## Kaynaklar

1. Bakırtaş T, Kandemir O. Gelişmekte Olan lkeler ve Beyin Gğ: Türkiye rneđi. *Kastamonu Eğitim Derg.* 2010;18(3):961–74.
2. Kollar E, Buyx A. Ethics and policy of medical brain drain: a review. *Swiss Med Wkly.* 2013:143.
3. Kerr SP, Kerr W, zden , Parsons C. High-Skilled Migration and Agglomeration. *Annu Rev Econom.* 2017;9:201–34.
4. OECD. *Recent Trends in International Migration of Doctors, Nurses and Medical Students.* Paris; 2019.
5. Botezat A, Ramos R. Physicians' brain drain - a gravity model of migration flows. *Global Health.* 2020;16(1):1-13.
6. Aluttis C, Bishaw T, Frank MW. Alliance for Brain Gain and Innovative Development (ABIDE). *Glob Health Action.* 2014;3:1–7.
7. Babatař G. Beyin Gğ ve Türkiye'nin Sosyo Ekonomik Yapısının Beyin Gğne Etkisi. *neri Derg.* 2007;7(28):263–6.
8. Tanrısevdi F, Durdu İ, Tanrısevdi A. Beyin Gğ m? Beyin Gc m? *J Travel Tour Res.* 2019;15(15):133–58.
9. Bařara Bora B, Aygün A, Soyututan ađlar İ, Kulali B, nal G. Sağlık
10. *İstatistikleri Yıllığı 2022 Haber Bülteni.* Ankara; 2023.
11. Lafortune G, Gaėlle B, Canaud M-C, Paolantonio DG. Health at a Glance 2023. In: *Health at a Glance 2023: OECD Indicators.* Paris: OECD; 2023. (Health at a Glance).
12. Weiss J. David, Rene D V., England GW, Lofquist LH. Manual for the Minnesota Satisfaction Questionnaire. *Minnesota Stud Vocat Rehabil.* 1967;22:120.
13. Baycan FA. Farklı Gruplarda alışan Gruplarda İř Doyumunun Bazı Ynlerinin Analizi. *Bođazii Üniversitesi;* 1985.
14. OECD. *Health at a Glance 2021: OECD Indicators.* Paris: OECD Publishing; 2021.
15. Tariq Z, Aimen A, Ijaz U, Khalil KUR. Career Intentions and Their Influencing Factors Among Medical Students and Graduates in Peshawar, Pakistan: A Cross-Sectional Study on Brain Drain. *Cureus.* 2023;15(11):e48445.
16. Krajewski-Siuda K, Szromek A, Romaniuk P, Gericke CA, Szpak A, Kaczmarek K. Emigration preferences and plans among medical students in Poland. *Hum Resour Health.* 2012;10:8.



16. El Saghir NS, Anderson BO, Gralow J, Lopes G, Shulman LN, Moukadem HA, et al. Impact of Merit-Based Immigration Policies on Brain Drain From Low- and Middle-Income Countries. *JCO Glob Oncol*. 2020;6:185–9.
17. Mullan F. The Metrics of the Physician Brain Drain. *2005;353(17):1810–8*. doi:101056/NEJMsa050004.
18. Searight HR, Gafford J. Indian medical students' views on immigration for training and practice. *Acad Med*. 2006;81(2):164–70.
19. Nair M, Webster P. Health professionals' migration in emerging market economies: patterns, causes and possible solutions. *J Public Health (Oxf)*. 2013;35(1):157–63.
20. Labonté R, Packer C, Klassen N. Managing health professional migration from sub-Saharan Africa to Canada: a stakeholder inquiry into policy options. *Hum Resour Health*. 2006;4:22.
21. Ebeye T, Lee HE. Down the brain drain: a rapid review exploring physician emigration from West Africa. *Glob Heal Res Policy*. 2023;8(1):1–16.
22. McGrail MR, Humphreys JS, Joyce CM, Scott A. International medical graduates mandated to practise in rural Australia are highly unsatisfied: Results from a national survey of doctors. *Health Policy (New York)*. 2012;108(2–3):133–9.
23. Chen PG, Nunez-Smith M, Berg D, Gozu A, Rulisa S, Curry LA. International medical graduates in the USA: a qualitative study on perceptions of physician migration. *BMJ Open*. 2011;1(2):e000138.
24. Mollahaliloğlu S, Çulha ÜA, Kosdak M, Öncül HG. The Migration Preferences of Newly Graduated Physicians in Turkey. 2014.
25. Stilwell B, Diallo K, Zurn P, Vujicic M, Adams O, Dal Poz M. Migration of health-care workers from developing countries: strategic approaches to its management. *Bull World Health Organ*. 2004;82(8):595-600.
26. Davda LS, Radford DR, Gallagher JE. Migration, Retention and Return Migration of Health Professionals Comment on “Doctor Retention: A Cross-sectional Study of How Ireland Has Been Losing the Battle.” *Int J Heal Policy Manag*. 2021;10(10):667.